

Sandra Šokčević*

MJERENJE ODRŽIVOG TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ PUTEM UKLJUČENOSTI TURISTIČKIH ZAJEDNICA U ODRŽIVOST

Sažetak

U radu se donosi pregled kako se teorijom održivog turizma oblikuje praksa održivog turizma na primjeru Republike Hrvatske. Pritom se apostrofira uloga lokalnih i regionalnih turističkih zajednica kao nositelja upravljanja održivim razvojem turizma u svojem okruženju. Naime, ni nakon brojnih pokušaja UNWTO-a, Europske komisije i nacionalnog zakonodavstva, kvantificiranje indikatora održivosti nije uspjelo, već se uglavnom provode kvalitativni pokazatelji. Cilj je ovoga rada da se, pored istraživanja i usvajanja općih spoznaja o održivosti, otpornosti i razvoju turizma na mikrorazini, makrorazini i globalnoj razini, ukaže na problematiku mjerenja stupnja održivosti koje pojedine destinacije uspijevaju dostići sukladno nacionalnim strategijama održivog razvoja te europskim i globalnim ciljevima održivosti. U radu je napravljena *benchmarking* analiza pojedinih turističkih zajednica koje su svoj razvoj utemeljile na održivom turizmu. Pri analiziranju indikatora održivosti upotrijebili su se sekundarni izvori informacija, uključujući strateške dokumente iz sektora turizma kao što su master planovi i mrežne stranice lokalnih turističkih zajednica. Generalni je zaključak istraživanja da turističke zajednice doprinose dugoročnom očuvanju atraktivnosti hrvatskih destinacija, poboljšavaju kvalitetu života lokalnog stanovništva i osiguravaju višestruke koristi za sve dionike uključene u turistički sektor.

Cljučne riječi: održivi turizam, Republika Hrvatska, indikatori, turističke zajednice

1. Uvod

Republika Hrvatska nalazi se na rubnom prostoru Mediterana i Kontinenta, što čini gotovo ravnopravnu mogućnost razvoja kontinentalnog i priobalnog turizma s brojnim biljnim i životinjskim podvrstama, bogatom kulturnom baštinom te brojnim i raznolikim događanjima. Međutim, cijeli taj turistički konglomerat ima jedinstvenu

* prof. dr. sc. Sandra Šokčević, Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb, Hrvatska, ssokcevic@libertas.hr

poveznicu koja podrazumijeva održivost kao jamstvo za očuvanje prostora i interesa lokalnih zajednica što ujedno čini okosnicu ovog rada.

Turizam je širom svijeta prisutan fenomen te je važno sagledati razvoj održivog turizma u Hrvatskoj u svjetlu globalnih trendova na turističkom tržištu. Cilj je unaprijediti konkurentnost putem razvoja poticajne turističke politike, uzimajući u obzir naučene lekcije drugih država i prilagođavajući ih hrvatskim specifičnostima. Republika Hrvatska je, unatoč svojoj turističkoj orijentaciji i politikama koje su bile fokusirane na devizni priljev, uspjela u relativno velikoj mjeri sačuvati svoju autohtonost i odoljeti pojavi masovnog turizma koja je u drugoj polovini 20. stoljeća bila agenda država Mediterana. Što zbog političkog sustava, što zbog inertnosti lokalnih turističkih zajednica i lokalnih uprava, Republika Hrvatska izbjegla je potpunu devastaciju priobalnog i otočnog prostora, kao i zaštićenih područja te kulturne baštine.

Da bi se prevladala sintagma o turizmu sunca i mora koja je utemeljena isključivo na načelu masovne ponude, u posljednje vrijeme ulažu se značajni naponi u kreiranje nove turističke ponude koja mora pridonijeti prepoznatljivosti Republike Hrvatske na svjetskom turističkom tržištu kao održive turističke destinacije s jedinstvenom ponudom koja je usmjerena na očuvanje okoliša, klime, čistog mora i tradicionalnog načina života lokalne zajednice. U ovom se konceptu naglašava važnost aktivnog angažmana lokalnih turističkih organizacija u promicanju praksi koje podržavaju dugoročnu održivost turizma putem edukacije, planiranja destinacija i suradnje s lokalnim dionicima. Iz uvodno obrazložene teme istaknula se i relevantnost teme rada koja proizlazi iz činjenice da je, unatoč proklamiranoj jedinstvenoj europskoj politici održivosti, većina trenutačnih praksi održivosti u turizmu rezultat propisa i ekonomskih poticaja, a ne intrinzične motivacije.

U radu se prezentira *benchmarking* analiza dviju odabranih obalnih (Istarska i Splitsko-dalmatinska županija) i dviju kontinentalnih destinacija (Međimurska županija i Grad Zagreb), odnosno turističkih zajednica, ocjenjujući njihovu razinu primjene održivih praksi. Ovaj procjeniteljski pristup utemeljen je na pregledu dostupnih sekundarnih izvora, posebice strateških dokumenata iz područja turizma (master planova) i službenih mrežnih stranica odabranih lokalnih turističkih zajednica.

To podrazumijeva analizu situacija u lokalnim turističkim zajednicama u odabranim turističkim destinacijama u Jadranskoj i Kontinentalnoj Hrvatskoj, odnosno mjeri se prati li se stanje održivosti, provode li se aktivnosti iz sfere održivosti (i zelenog turizma) te daju li planski i upravljački dokumenti jasne smjernice za održivi razvoj destinacija. Inicijalna hipoteza rada glasi: *održivi turizam kao kvalitativna kategorija ipak je podložna mjerenju i uspoređivanju, čime se mogu komparirati aktivnosti turističkih zajednica za djelotvorno upravljanje razvojem turizma Republike Hrvatske u željenom, održivom smjeru.*

2. Teorijski okvir održivog turizma

Održivi turizam kao koncept i praksa posvećen je razvoju turističkih aktivnosti na način koji štiti okoliš, promiče pravičnost i osigurava ekonomsku održivost. Ovaj pristup turizmu teži uravnoteženju potreba posjetitelja, industrije, lokalnih zajednica i okoliša. U teorijskim postavkama održivog turizma ključni su principi minimalnog utjecaja na prirodu, maksimalne koristi za lokalne zajednice i očuvanje kulturnih vrijednosti.

Koncept održivog razvoja stekao je brojne pristaše u svijetu znanosti te se uglavnom ocjenjuje pozitivno, iako u literaturi ima kritičkih stavova izraženih s filozofskih i etičkih stajališta koji se odnose na ideju održivog razvoja, metode njegove provedbe, pa čak i postignutih ciljeva (Klarin, 2018). Pojam održivog razvoja pojavljuje se u hrvatskim zakonodavnim aktima, npr. prema *Zakonu o zaštiti okoliša* (NN, 2013) održivi je razvoj „društveni i gospodarski proces koji rezultira integracijom političkih, gospodarskih i društvenih aktivnosti, uz održavanje prirodne ravnoteže i održivosti osnovnih prirodnih procesa kako bi se zajamčila mogućnost zadovoljenja osnovne potrebe pojedinih zajednica ili građana sadašnjih i budućih generacija”.

Kritička procjena koncepta održivog razvoja pojavljuje se u radovima iz područja ekonomije, jer su ekonomska sloboda i sloboda odlučivanja u različitim sferama života u suprotnosti s mogućnošću istovremenog društvenog razvoja i ekonomskog rasta. Stoga je značajan izazov zadovoljiti razvojne težnje sadašnje generacije na način koji će omogućiti sljedećoj generaciji da zadovolji iste težnje s obzirom na to da je nepoznato koje će potrebe i želje imati buduće generacije. Drugi je aspekt globalizacija ciljeva, a koji variraju ovisno o stupnju ekonomskog razvoja, npr. stanovništvo u razvijenim državama stari zbog demografskog pada, dok migracije iz kulturno udaljenih država uzrokuju društvene sukobe; u nerazvijenim zemljama postoji pritisak mladih da se ekonomski razvijaju (Herceg, 2013). Treći aspekt čine mjere gospodarskog, društvenog ili ekološkog razvoja.

S jedne strane postoji uvjerenje da neobnovljive resurse treba očuvati, a s druge strane, kada se uzmu u obzir geološka razdoblja, može se zaključiti da je većina resursa obnovljiva, ali sa smanjenjem vremena obnovljivosti sve veći broj okolišnih resursa može se klasificirati kao neobnovljivim (Ogryzek, 2023: 9). Održivi razvoj, dakle i održivi turizam, u osnovi se odnosi na odnos između čovjeka i okoliša. O odnosu turizma i okoliša mnogo se raspravlja, a korijeni ovog diskursa sežu do samih početaka turističke industrije. Pronalaženje prave ravnoteže između autonomnog razvoja destinacija i zaštite njihova okoliša s jedne strane i razvoja konkurentne gospodarske aktivnosti s druge strane može biti izazovno.

Ove značajke čine turizam pokretačkom snagom za očuvanje i razvoj destinacija – izravno podizanjem svijesti i potporom prihodima za njih, a neizravno pružanjem

ekonomskog opravdanja za primanje takvih potpora. Globalni trendovi i prioriteti mijenjaju se, pa je sveobuhvatan izazov za sektor turizma više nego ikad ostati konkurentan, istovremeno prihvaćajući održivost i prepoznajući da, dugoročno gledano, konkurentnost ovisi o održivosti. Konkretno, klimatske promjene sada se smatraju temeljnim problemom koji zahtijeva i od turističke industrije da smanji svoj doprinos emisijama stakleničkih plinova, a od destinacija da se prilagode promjenama u obrascu potražnje i vrstama turizma koje nude (Perić i Šverko Grdić, 2017).

2.1. Konceptija mjerenja turizma

Mjerenje održivog turizma složena je multidisciplinarna i ponekad apstraktna operacija izražavanja kvalitativnih objektivnih, ali i subjektivnih stavova u kvantitativne pokazatelje. Pri tome je važno sagledavati turizam, odnosno njegov razvoj i utjecaj na okoliš u određenu, najčešće ograničenu prostoru, izbjegavajući pritom generaliziranje posljedica. Mjerenje održivog turizma ključno je za razumijevanje kako turizam može doprinijeti održivom razvoju zajednica, regija i država.

U kontekstu sve veće globalne svijesti o ekološkim, društvenim i ekonomskim izazovima, održivi turizam nastoji maksimizirati pozitivne učinke turizma, minimizirajući istovremeno njegove negativne posljedice. Konceptija mjerenja održivog turizma obuhvaća niz pokazatelja i metoda kojima se procjenjuje kako turističke aktivnosti utječu na lokalne resurse, kulturno naslijeđe, socioekonomski status stanovništva i okoliš. Ovi pokazatelji omogućavaju turističkim organizacijama, vladinim agencijama i zajednicama da donose informirane odluke koje vode k održivijoj praksi. Schwab i Mallaret (2021) skovali su frazu „kvantna politika” da bi objasnili kako svijet postaje sve složeniji i povezan na načine koje je teško razumjeti. U tom kontekstu, pokazatelji su atraktivni jer obećavaju heuristiku za upravljanje složenim problemom.

Pokazatelji održivog turizma (engl. Sustainable Tourism Indicators – STI) pojednostavljaju, pojašnjavaju i prikupljaju informacije za donositelje politika, što omogućuje donošenje odluka utemeljenih na dokazima i učinkovitije akcije. Sukladno tomu, postali su široko prihvaćeni kao ključan alat za vođenje održivog razvoja u turizmu te pobudili znatiželju struke, znanosti i nacionalnih vlada (Miller i Torres-Delgado, 2023: 1483). Traženje odgovora na pitanje tko bi trebao mjeriti održivi turizam otvara temu koji su to istraživači (mjeritelji) relevantni u toj mjeri da nisu pristrani ili isključivi.

Ako se mjerenje prepušta lokalnoj zajednici postoji rizik nedovoljne stručnosti, utjecaja politika, antagonizama ili pak protežiranja investitora (moguća korupcija). Kreatori politika razvoja održivog turizma (u slučaju Republike Hrvatske to je Ministarstvo turizma i sporta) pridonose procesu razvoja pokazatelja svojim razumijevanjem procesa donošenja politika i načina na koji će se tim podacima koristiti. Oni dalje identificiraju više stratešku upotrebu podataka za podršku političkim odluka-

ma, kao i uvođenje nekoliko pokazatelja specifičnih za politiku. Praćenje održivog razvoja turizma na lokalnoj razini ima prednost usmjeravanja pozornosti na mjesto gdje se turizam zapravo odvija. Sheme na lokalnoj razini nude visoku fleksibilnost i prilagodljivost STI-u, ali im u isto vrijeme nedostaju standardizirani i usklađeni pristupi za usporedbu učinka (Miller i Torres-Delgado, 2023: 1488).

U pokušaju pružanja metodoloških smjernica te kvalitete i usporedivosti podataka, UNWTO (2020), u suradnji s Odjelom za statistiku UN-a, razvio je svoj program „Statistički okvir za mjerenje održivosti turizma” (engl. Statistical Framework for Measuring the Sustainability of Tourism – Sf-MST) u cilju mjerenja utjecaja i doprinosa turizma gospodarstvu, društvu i okolišu. Nekoliko je država provelo pilot-istraživanja da bi testirali Sf-MST u smislu relevantnosti i izvedivosti, kao i da bi pružili lekcije i nova ili pragmatična rješenja na koja su naišli na terenu. Uz ovu je inicijativu UNWTO također pokrenuo Međunarodnu mrežu opservatorija održivog turizma (engl. International Network of Sustainable Tourism Observatories – INSTO) koja usmjerava destinacije prema pitanjima koja je potrebno pratiti da bi se poboljšala njihova izvedba prema održivom razvoju turizma.

Nasuprot tomu, šira shema na regionalnoj razini, posebno ona koja se oslanja na postojeće pokazatelje službenih statističkih izvora kao što je Eurostat, prevladava izazove dostupnosti i usporedivosti podataka, ali riskira prikrivanje lokalnih kontekstualnih razlika, potreba i razina turističkog razvoja. Nadalje, regionalna razina donošenja politika može biti udaljena od lokalne uprave, stoga rezultirajuća shema može omogućiti pristupačno mjerenje održivosti u turizmu, ali nije korisna u svrhu lokalnog upravljanja.

Kvaliteta i sposobnost ažuriranja podataka ključni su za postojanje smislenih pokazatelja. Sposobnost proizvodnje podataka često je vrlo ograničena u odredištu i ovisi o njegovim ljudskim i financijskim resursima. UNWTO (2020) ističe problem financiranja, nedostatak metodoloških smjernica i tehničkih vještina kao važnih izazova s kojima se destinacije susreću u tom pogledu. Nadalje, dostupni podatci odgovaraju na unaprijed identificirane probleme uokvirene unaprijed zamišljenim prioritetima, stoga je teško promisliti što je važno. Bez čvrste odluke da se uvijek polazi od spoznaje zašto se prikupljaju podatci, postoji vjerojatnost da će izbor SPI-a biti vođen onim što se može mjeriti, a ne onim što treba mjeriti (Miller i Torres-Delgado, 2023: 1491). Povećanjem masovnosti destinacija počinje gubiti kvalitetu i atraktivnost, a zatim i konkurentnost, pa turisti traže nove destinacije.

Ključni je problem razvoja održivog turizma kako postojeći razvoj masovnog turizma učiniti što održivijim. Kada je riječ o održivom razvoju turizma, prvo je potrebno utvrditi sve njegove utjecaje, a zatim minimizirati negativne i naglasiti one pozitivne. Postoje čimbenici koji potencijalno ugrožavaju okoliš, lokalnu zajednicu i u konačnici turističku ponudu destinacije. Važno ih je identificirati i pronaći

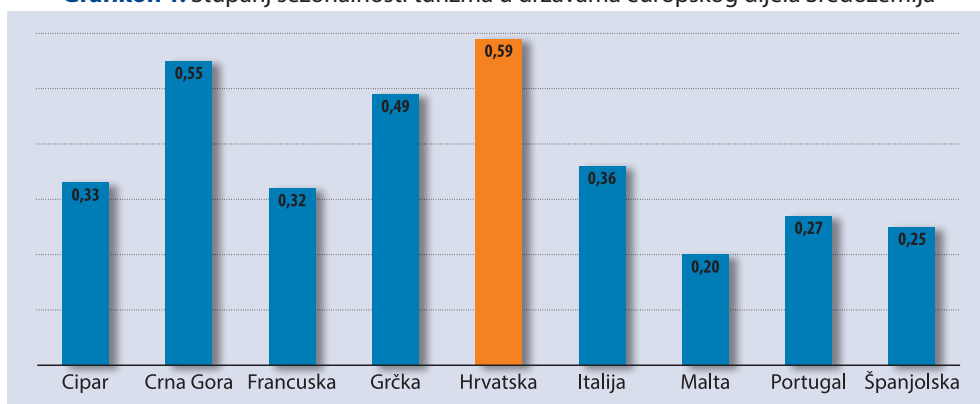
optimalno rješenje za pokretanje održivog razvoja u pravom smjeru. Jednako je važno da u turizmu pojedine destinacije sudjeluju svi dionici, točnije lokalne vlasti, stanovništvo i sami turisti.

SWOT analiza koju je izradio VitaProjekt (2022) ukazuje na prednosti, slabosti, prilike i prijetnje održivih turističkih destinacija. Održivi turizam dugoročan je proces koji se ne može razvijati bez obuke i suradnje dionika. Cilj je edukacije ukazati na važnost zaštite prirodnih i kulturnih bogatstava, razvoja partnerstva, prava zaposlenika i lokalnog stanovništva u turizmu. Potrebno je puno vremena da se umanje slabosti i prijetnje koje mogu narušiti kvalitetan razvoj održivog turizma.

Održivi turizam tek je nedavno prepoznat u svijetu kao pristup koji jamči bolju budućnost u turizmu, pa se posljednjih desetak godina u Hrvatskoj intenzivno radi na njegovu razvoju. Jedan od ključnih problema suvremenog turizma u Hrvatskoj jest sezonalnost. Sezonalnost, kako navodi Butler (2014: 332) predstavlja: „privremenu neravnotežu u turističkoj aktivnosti koja se očituje kroz broj posjetitelja, njihovu potrošnju, promet na autocestama i drugim prijevoznim sredstvima te kroz zaposlenost i stupanj posjećenosti atrakcija”. Visoka sezonalnost često je značajka koja stvara veliki problem turističkim destinacijama, pa tako i Hrvatskoj. Najčešći uzrok sezonalnosti su geografska obilježja, odnosno povoljni klimatski uvjeti samo u određenom dijelu godine. U europskim državama također postoji trend godišnjih odmora, pa se većina zaposlenika samo koristi određenim dobom godine za putovanja i odmor.

Grafikon u nastavku prikazuje usporedbu stupnjeva sezonalnosti u Hrvatskoj i osam mediteranskih zemalja koje su zemljopisno i klimatski vrlo slične Hrvatskoj. Intenzitet sezonalnosti izračunat je s pomoću Gini indeksa,¹ a vrijednost za svaku državu prikazana je zasebno.

Grafikon 1. Stupanj sezonalnosti turizma u državama europskog dijela Sredozemlja

Izvor: Krajnović, Zdrilić i Miletić (2020: 13)

¹ Gini indeks jest indeks neravnomjerne distribucije koji se najčešće primjenjuje u ekonomiji i geografiji. Indeks se kreće od 0 do 1 gdje 0 predstavlja potpunu jednakost, a 1 nejednakost.

2.2. Europski sustav pokazatelja turizma (ETIS)

Za održivo upravljanje destinacijom Europska je komisija 2013. razvila Europski sustav pokazatelja turizma (engl. European Tourism Indicator System – ETIS) čiji je cilj pomoći destinacijama u mjerenju i praćenju njihove održivosti. Rezultati ovog praćenja utemeljeni su na prikupljanju podataka, promatranju i analizi podataka primjenom ovog korisnog i jednostavnog skupa alata i pokazatelja.

ETIS sadrži temeljne i dopunske (neobvezne) indikatore čiji se broj mijenja tijekom godina, odnosno broj se indikatora s vremenom povećava kako se prilagođava novim okolnostima. Dok se, primjerice, 2013. ETIS sastojao od 27 temeljnih i 40 izbornih pokazatelja, od 2016. sastoji se od 43 temeljna i 33 dopunska pokazatelja. Važno je naglasiti da su se izborni pokazatelji prije primjenjivali neovisno o destinaciji, a danas su prilagođeni svakoj vrsti destinacije.

Kako navode Krajinović, Zdrilić i Miletić (2020: 16): „sustav ETIS je korak naprijed u provedbi globalnih ciljeva održivog razvoja (SDGs), koji su definirani općenito, najavljujući potrebu razrade i definiranja specifičnih ciljeva održivog razvoja u svakom području ljudskog djelovanja”. UN o SDGs-u u tu svrhu navodi sljedeće: „17 SDGs-ova i 169 ciljeva predstavljaju nevjerojatan globalni konsenzus, koji se godinama stvarao. Međutim, oni ne daju smjernice o tome kako postići ciljeve ili kako su oni međusobno povezani, uključujući njihove sinergije i kompromise u doprinosu sveukupnoj dobrobiti ljudi i ekosustava. Nema jasnog kontinuuma sredstava i ciljeva, nema ‚priče o promjeni‘, čvornog opisa društvenih promjena i reformi politika potrebnih za postizanje ciljeva održivog razvoja, niti razrade načina na koji bi se ta promjena mogla dogoditi unutar postojećih socioekonomskih i geopolitičkih okolnosti” (Costanza, Daly i Fioramonti, 2016).

Iako se sustav pokazatelja ETIS-a mijenjao tijekom godina, temeljni i dopunski pokazatelji uvijek su podijeljeni u 4 kategorije (European Commission, 2016):

1. upravljanje destinacijom
2. ekonomska vrijednost
3. društveni i kulturni utjecaj
4. utjecaj na okoliš.

Tablica 1. Osnovni pokazatelji ETIS-a

Skupina	Pokazatelji
destinacijski menadžment	<ul style="list-style-type: none"> – politike održivog turizma – upravljanje turizmom u turističkim poduzećima – zadovoljstvo korisnika – informiranje i komunikacija
ekonomske vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> – turistički tokovi – poslovni rezultati turističkih poduzeća – količina i kvaliteta zaposlenosti – sigurnost i zdravlje – turistički opskrbeni lanac
socijalni i kulturni učinak	<ul style="list-style-type: none"> – utjecaj na zajednicu/društvo ravnopravnost spolova – zaštita i jačanje kulturnog nasljeđa lokalnog identiteta i imovine
utjecaj na okoliš	<ul style="list-style-type: none"> – smanjenje utjecaja prometa – klimatske promjene – gospodarenje otpadom – obrada otpadnih voda – gospodarenje vodom – potrošnja energije – zaštita krajolika i bioraznolikosti – onečišćenje svjetlošću i bukom – kvaliteta vode za kupanje

Izvor: Institut za turizam, ETIS istraživanje (<https://iztztg.hr/hr/podrucja-istrazivanja/istrazivanje-turistickog-trzista/>)

3. Komparativna analiza uključenosti turističkih zajednica u održivost

Uključenost turističkih zajednica u održivi turizam predstavlja ključan faktor u ostvarivanju ravnoteže između turističkih aktivnosti i zaštite okoliša, kulturne baštine te ekonomske dobrobiti lokalnih zajednica. Prema *Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma* (2019) turističke su zajednice: „organizacije koje djeluju po načelu destinacijskog menadžmenta, a osnivaju se radi promicanja i razvoja turizma Republike Hrvatske i gospodarskih interesa pravnih i fizičkih osoba koje pružaju ugostiteljske usluge i usluge u turizmu ili obavljaju drugu djelatnost neposredno povezanu s turizmom tako da upravljaju destinacijom na razini za koju su osnovane”. Istim se *Zakonom* u članku 9. stavku 3. definiraju ciljevi turističkih zajednica: „poboljšanje uvjeta boravka turista u destinaciji te razvijanje svijesti o važnosti i gospodarskim, društvenim i drugim učincima turizma, kao i potrebi i važnosti očuvanja i unaprjeđenja svih elemenata turističke resursne osnove određene destinacije, a osobito zaštite okoliša, kao i prirodne i kulturne baštine

sukladno načelima održivog razvoja”. U tom kontekstu turističke zajednice, *de facto* destinacijske menadžment-organizacije DMO-a, trebaju upravljati turističkom destinacijom u maniri dobrog gospodarstvenika na zadovoljstvo svih zainteresiranih dionika.

Iako postoji želja za restrukturiranjem sustava turističkih zajednica, taj je proces usporen prvenstveno zbog neravnomjernog razvoja turističkih destinacija u Hrvatskoj. Zagovornici postojećeg sustava tvrde da je sustav dobro organiziran i da neometano funkcionira, što dokazuje povećanje broja dolazaka i noćenja turista, povećanje turističkih izdataka, širenje potražnje na rub sezone, uz kontinuirano poboljšanje turističke ponude, zadovoljstva i sve češćeg spominjanja hrvatskih destinacija u međunarodnim medijima (Čorak i Boranić Živoder, 2017). Štoviše, tvrdi se da se predložene izmjene odnose samo na formalnu organizaciju turističkih zajednica, a ne na rješavanje ključnih pitanja i izazova s kojima se suočavaju praktičari na terenu.

Upravljanje i razvoj hrvatskog turizma u većini je slučajeva *ad hoc* proces jer mnoge općine nemaju plan razvoja, a kamoli plan razvoja turizma. Nadalje, oni koji imaju plan bore se s njegovom provedbom. Stoga bi se razina razvoja turizma u Hrvatskoj ispod optimalne mogla pripisati dijelom planiranju, a dijelom provedbi. Mjerenje uspješnosti turističkih destinacija sve više uključuje aspekte održivosti, no angažman svih relevantnih sudionika u ovom procesu predstavlja kompleksan izazov. Dok dokumenti često ističu važnost održivog razvoja, stvarna involviranost u prakse održivosti i njezino mjerljivo praćenje jesu rijetki. Postavlja se pitanje kako adekvatno ocijeniti koliko su destinacije uključene u održive prakse da bi se formulirale smjernice za buduće akcije i poboljšanja.

Indikatori održivosti upotrebljavaju se kao alati za procjenu, utemeljeni na premisi da bi ocjene trebale utvrditi postignuća u održivom razvoju i usmjeravati politike ili planove prema održivim ciljevima. Postoje brojni primjeri koji ilustriraju različite pristupe. Uloga turističkih zajednica u mjerenju održivosti turističkog razvoju u njezinu djelokrugu djelovanja svodi se na uključenost u održivost. Naime, lokalne i regionalne turističke zajednice, koje se uglavnom u Hrvatskoj nisu u pravom smislu transformirale u DMO, nemaju kapacitete za provođenje mjerenja održivosti, neovisno o tome je li riječ o promatranju, mjerenju i/ili anketiranju turista i zainteresiranih dionika. One se mogu samo periodično posvetiti mjerenju održivosti razvoja turizma sudjelujući aktivno u pilot-projektima (u pravilu financiranim od EU-a), ali zato mogu i trebaju provoditi aktivnosti koje su u neposrednoj vezi s uključenosti u održivost.

Stupanj uključenosti turističkih zajednica u održivost istraživale su Melkić, Marković Vukadin i Roknić (2020), a istraživanje je poslužilo kao predložak za *benchmarking* kvalitativnu analizu u ovom radu.

3.1. Metodologija istraživanja

Razina angažmana destinacija u primjeni održivih praksi određena je analizom sekundarnih izvora informacija, uključujući strateške dokumente iz sektora turizma kao što su master planovi i mrežne stranice lokalnih turističkih zajednica. Ovi strateški dokumenti, koji predstavljaju temeljne upravljačke alate za destinacije, ne samo da pružaju detalje o trenutačnom stanju već i obuhvaćaju planove aktivnosti koji su usmjereni na ostvarenje vizije i ciljeva razvoja destinacije. Kao javni dokumenti, oni omogućuju uvid u to kako su destinacije usmjerene na provođenje aktivnosti i projekata koji su u skladu s ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda. Destinacije su podvrgnute kvalitativnoj analizi koja je utemeljena na ključnim pojmovima poput održivosti, održivog razvoja, upravljanja kvalitetom, energetske učinkovitosti, ekoloških akcija, upravljanja otpadom, inkluzivnosti, ekocertifikacije, društvene odgovornosti i drugih. Projekti i aktivnosti usmjereni na poboljšanje održivosti pojedinih destinacija dokumentirani su i organizirani u tablicama na temelju službenih dokumenata. U smislu *benchmarking* kvalitativne analize programa i inicijativa, koje su objavljivale županijske turističke zajednice koje razvoj utemeljuju na održivom turizmu, može se iznijeti generalni zaključak da analizirani TZ-i u svojim izvještajima i planovima iskazuju brojne dugoročne projekte i aktivnosti za održivi turizam koje promiču putem službenih izvora, ali s ograničenom mogućnošću mjerenja njihovih učinaka na održivost.

Naime, pri dodjeljivanju ocjena upotrebljavala su se prethodna istraživanja koja vjerojatno sadrže i subjektivan stav ocjenjivača. Metrika je uspostavljena na temelju ordinalne skale, ocjenjivanjem elemenata aktivnosti ocjena od 1 do 5:

1. ograničenost u projektima i aktivnostima usmjerenima na održivi turizam koji se prezentiraju putem službenih komunikacijskih medija
2. povremena realizacija projekata za održivi turizam preko službenih medija, uglavnom radi poboljšanja imidža, ali bez značajnijeg utjecaja ili rezultata
3. realizacija projekata za održivi turizam putem službenih medija, uključujući i one dugoročne, koji pokrivaju različite aspekte održivosti
4. brojni dugoročni projekti i aktivnosti za održivi turizam promicani putem službenih izvora, ali s ograničenom mogućnošću mjerenja njihovih učinaka na održivost
5. projekti i aktivnosti za održivi turizam koji se prezentiraju putem službenih medija, uz sustavno praćenje održivosti turizma.

Analiza je provedena u ožujku i travnju 2024. godine. Ne postoje značajnija odstupanja iako je pristup bio podignut na županijsku razinu. Cilj koji je postavljen u radu jest da se na osnovi *benchmarking* analize provede usporedna analiza uključenosti odabranih turističkih zajednica u održivost.

Za potrebe ovog rada uzete su dvije obalne i dvije kontinentalne destinacije, odnosno turističke zajednice, i to redom: Istarska županija, Međimurska županija, Grad Zagreb i Splitsko-dalmatinska županija. Nivo uključenosti odabranih turističkih zajednica Hrvatske u održivost turizma u ovom se radu mjeri tako da se numerički vrednuje kvantiteta dokumentirane spremnosti (planova, strategija, izvještaja) da bi se one mogle uspoređivati i rangirati. Postavljena hipoteza u radu glasi:

H1: održivi turizam kao kvalitativna kategorija ipak je podložna mjerenju i uspoređivanju, čime se mogu komparirati aktivnosti turističkih zajednica za djelotvorno upravljanje razvojem turizma Republike Hrvatske u željenom, održivom smjeru.

Istarska županija

Osnovni izvor podataka na kojem je utemeljena procjena održivog turizma Istarske županije jest *Održivi turizam u Istarskoj županiji – analiza stanja i percepcija dionika* (Brščić, Šugar, Lovrečić i Živolić, 2020). Istarska je županija pored nacionalne *Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine* (Ministarstvo turizma i sporta, 2022) u vlastitu angažmanu donijela i druge strateške dokumente vezane za održivi razvoj turizma od kojih je, po pitanju održivosti, svakako najvažniji *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025.* (Horvath HTL, 2016). U *Master planu* izrijekom se navodi: „turistički subjekti koji prilikom poslovanja surađuju s djelatnostima poput poljoprivredne, kulturne, one s javnim ustanovama te kreatorima politike i drugim dionicima, stvaraju budućnost Istre te svoje poslovne vizije i misije temelje na dugoročnom održivom razvoju” (Horvath HTL, 2016). Pored toga je donesen 2018. i *Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama u Istarskoj županiji* (Institut za turizam, 2018).

Prosječna ocjena uključenosti u održivost TZ Istarske županije, prema metrici uspostavljenoj od Melkić, Marković Vukadin i Roknić (2020: 55) i navedenoj u metodologiji (6.2.1.), jest 4,3 – što pretpostavlja da postoje „brojni dugoročni projekti i aktivnosti za održivi turizam promicanih putem zvaničnih izvora, ali s ograničenom mogućnošću mjerenja njihovih učinaka na održivost”.

Za učinkovitije upravljanje održivim razvojem turizma na razini županije bilo bi korisno uspostaviti koordinacijsko tijelo za održivi razvoj turizma u Istri, a koje bi uključivalo predstavnike javnog i privatnog sektora. Ovo bi tijelo dalo smjernice za različite aspekte održivog turizma, kao što su organizacija održivih događanja, *eco-friendly* smještaj, ugostiteljske usluge koje poštuju principe održivog razvoja, kao i promocijske aktivnosti u kojima se koristi recikliranim papirom za tiskanje materijala. Uključivalo bi i preporuke za svakodnevnu praksu u administraciji, poput upotrebe recikliranog papira ili uvođenja ekoloških oznaka na službenim dokumentima. Također bi trebalo razviti ekooznaku koja bi se mogla dodjeljivati ne samo smještajnim objektima već i OPG-ovima, obrtnicima, proizvođačima suvenira i ugostiteljima (Tablica 2).

Tablica 2. Programi i inicijative za razvoj održivog turizma Istarske županije

TZ	PROGRAMI I INICIJATIVE	Ocjena
Klaster Poreč	<ul style="list-style-type: none"> – usklađivanje prostornih planova s novim potrebama i inicijativama, s obzirom na protok vremena od njihovog donošenja – izrada lokalne strategije za razvoj održivog turizma – razvoj kroz komunikaciju i edukaciju – uključivanje stanovnika i lokalnih proizvođača u sva događanja 	4
Klaster Središnja Istra	<ul style="list-style-type: none"> – ulaganje u manifestacije i turističku infrastrukturu koje omogućuje i razvija održivi razvoj turizma – jačanje marketinških aktivnosti – edukacije turističkih djelatnika na temu održivog turizma – svi planovi za održivi razvoj turizma sadržani su u Strategiji razvoja turizma područja turističkih zajednica središnje Istre, Motovuna i Žminja 2018. – 2025. i Strategiji razvoja Grada Pazina od 2015. do 2020. godine 	4
Klaster Labin-Rabac	<ul style="list-style-type: none"> – edukacija – daljnje njegovanje održivog turizma zasnovanom na kulturnoj baštini i prirodnom naslijeđu – stvoriti sve preduvjete za komunikaciju javnog i privatnog sektora – izrada nove Strategije razvoja 	3
Klaster Južna Istra	<ul style="list-style-type: none"> – izrada strateškog plana kojim bi se repositionirala destinacija Pula na europskom turističkom tržištu s ciljem osnaživanja imidža destinacije – operativni plan za provođenje uređenja stare gradske jezgre i uređenje većeg broja zelenih plaža – akcijski plan kroz koji bi se ojačao kulturni turizam, aktivni odmor i poslovni turizam – plan je izraditi studiju održivosti razvoja turizma – okolišno odgovorni način upravljanja potrebno je integrirati u upravljačku politiku malih i velikih turističkih objekata (hoteli, ruralni smještaj, iznajmljivači), te razbijanje međusektorske suradnje u poticanju održivih oblika turizma kao i senzibilizirati širu javnost za pitanja zaštite okoliša i održivog razvoja 	5
Klaster Kosinj	<ul style="list-style-type: none"> – zaštita priobalja kroz planske dokumente – green branding – ekološku komponentu održivog razvoja prakticirati kadgod je to moguće, koristiti se recikliranim i materijalima za višestruku upotrebu – poticati lokalnu zajednicu na recikliranje i odgovoran odnos prema okolišu – nove manifestacije koje će se razvijati sukladno načelima održivog razvoja – poticanje privatnih iznajmljivača na ekocertificiranje svog smještaja 	5
Klaster Vrsar-Funtana	<ul style="list-style-type: none"> – kroz prostorne planove zaštititi prostor – suradnja s lokalnom samoupravom na održivom razvoju turizma – organiziranje manifestacija koje će uvažavati održivi turizam – praćenje održivog razvoja turizma – uspostavljanje sustava za mjerenje indikatora održivosti 	4
Klaster Sjeverozapadna Istra	<ul style="list-style-type: none"> – aktivnosti usmjeriti na očuvanje prostora od prekomjerne izgradnje posebno na ruralnim područjima – zaštita okoliša – uređenje javnih zelenih površina – daljnja implementacija modela „Zelene plaže“ – ulaganja u turističku i drugu komunalnu infrastrukturu u svrhu turizma na temeljima održivog razvoja (energetska učinkovitost, zaštita okoliša...) – izrada strategije za održivi razvoj turizma – poticaj u stvaranju ekološke općine – poticaj uvođenja korištenja alternativnih oblika energije 	5

Izvor: *Održivi turizam u Istarskoj županiji – analiza stanja i percepcija dionika* (Brščić i sur., 2020)

Međimurska županija

Međimurska županija posjeduje bogate i relativno razvijene turističke resurse. Turistička zajednica Međimurske županije igra centralnu ulogu u razvoju turizma u regiji. Uspješnost ovog pravca razvoja potvrđuju brojne domaće i međunarodne nagrade koje je destinacija osvojila. Programi i inicijative održivog razvoja turizma u Međimurskoj županiji ocjenjuju se najvišom ocjenom 5 koja pretpostavlja da postoje projekti i aktivnosti za održivi turizam koji se prezentiraju putem službenih medija, uz sustavno praćenje održivosti turizma.

Tablica 3. Programi i inicijative za razvoj održivog turizma Međimurske županije

TZ	PROGRAMI I INICIJATIVE	OCJENA
Međimurske županije	<ul style="list-style-type: none"> – u okviru provedbe EU projekta <i>Amazing Amazon of Europa</i> koji je započet 2020. g. izrađen je Dugoročni plan upravljanja destinacijom Amazon of Europe, te planovi održivosti i prenosivosti destinacije – u okviru priprema projekata za kandidiranje na Nacionalni plan oporavka i održivosti izrađeni su: tehnička dokumentacija Arhitektonskog rješenja i glavnog projekta do građevinske dozvole s troškovnicima za zgradu Palača Međimurske popevke – muzeološki koncept s troškovnicima za izložbeni postav Palače Međimurske popevke – studija izvodljivost s analizom s analizom troškova i koristi; Studija o pripremi turističke infrastrukture za klimatske promjene – TZMŽ je ostvarila značajno unapređenje u razvoju destinacijskog turističkog proizvoda pogotovo na polju ostvarivanja standarda kvalitete GREEN DESTINATIONS za održivi turizam te kulturnog turizma kroz ulaganje u Ekomuzej Međimurje 	5

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada turističke zajednice Međimurske županije za 2022. godinu (2022)

Grad Zagreb

Ocjena uključenosti u održivost TZ Grada Zagreba jest 4, što pretpostavlja da postoje „brojni dugoročni projekti i aktivnosti za održivi turizam promicanih putem zvaničnih izvora, ali s ograničenom mogućnošću mjerenja njihovih učinaka na održivost”.

Tablica 4. Programi i inicijative za razvoj održivog turizma Grada Zagreba

TZ	PROGRAMI I INICIJATIVE	OCJENA
Grada Zagreba	<ul style="list-style-type: none"> – TZGZ već djeluje sukladno strateškim ciljevima koje je MINTS (Ministarstvo turizma i sporta RH) definiralo u budućoj Strategiji razvoja održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. To su cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, konkurentan, inovativan i otporan turizam – prilikom daljnjeg razvoja turističke ponude grada Zagreba posebna pozornost će se posvetiti i razvoju Zagreba kao održive i inkluzivne destinacije te uvažavanju lokalne zajednice kao bitnog dionika razvoja turizma – Grad Zagreb jedini je hrvatski grad izabran za sudjelovanje u misiji Europske unije za 100 klimatski neutralnih i pametnih gradova do 2030. godine te je, prema istraživanju Europske agencije za okoliš (EEA), zauzeo visoko drugo mjesto po ukupnoj zelenoj infrastrukturi, zelenim urbanim područjima i drveću u konkurenciji 37 glavnih gradova – TZGZ prati i trendove koje je započela Europska komisija strateškim dokumentom Green Deal-a te će kroz kampanje stavljati naglasak upravo na zeleno i održivo – TZGZ će nastaviti sadržajno obogaćivati nove Green BuzZg podstranice. namijenjene zelenoj, održivoj i aktivnoj turističkoj ponudi 	4

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada za 2023. godinu (2024)

Splitsko-dalmatinska županija

Održivi razvoj turizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji provodi se na temelju *Glavnog plana razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije (2017. – 2027.) sa strateškim i operativnim planom marketinga* (Tomljenović i Krešić, 2017). Svrha je *Glavnog plana razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije* (Tomljenović i Krešić, 2017) prije svega poboljšati kvalitetu života, osigurati gospodarski napredak i blagostanje stanovništva, a osim toga i predmetni plan služi kao usuglašena polazna osnova, odnosno poduzetnički okvir za razvoj turizma u županiji u sljedećih deset godina. Programi i inicijative održivog razvoja turizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji ocjenjuju se srednjom ocjenom 3 koja pretpostavlja da se dobro realiziraju projekti za održivi turizam putem službenih medija, uključujući i one dugoročne projekte koji pokrivaju različite aspekte održivosti.

Tablica 5. Programi i inicijative za razvoj održivog turizma Splitsko-dalmatinske županije

TZ	PROGRAMI I INICIJATIVE	OCJENA
Splitsko-dalmatinska županija	<p>1) Održivi turistički razvoj uz maksimalno povećanje kvalitete života lokalne zajednice</p> <ul style="list-style-type: none"> – Split Eko – čišćenje podmorja. Eko fjera – sajam ekoloških proizvoda – izradu Studije nosivih (turističkih) kapaciteta Splitsko-dalmatinske županije, besplatna edukacija za male iznajmljivače – edukacija o korisnosti otpada – Program održivog razvoja lokalne zajednice Splitsko-dalmatinska županija 	
	<p>2) Unapređenje uvjeta za razvoj turizma (poboljšanje komunalne i/ili turističke infrastrukture)</p> <ul style="list-style-type: none"> – postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda – programi održivog razvoja lokalne zajednice – plaže s plavim zastavama 	
	<p>3) Unapređenje načina upravljanja turističkog razvoja sukladno kapacitetima Županije i jedinice lokalne uprave</p> <ul style="list-style-type: none"> – plan razvoja ekološkog i ruralnog turizma u sklopu projekta Pokret otoka – promocija pod <i>My green island for holidays or forever</i> u sklopu projekta Pokret otoka 	
	<p>4) Povećanje prihoda unapređenjem i/ili razvojem turističkih proizvoda te učinkovitim marketingom</p> <ul style="list-style-type: none"> – kontroliran rast turizma s ponudom koja će se zasnivati na lokalnim resursima – turizam koji donosi koristi lokalnoj zajednici 	3
	<p>5) Izraditi Studiju nosivih kapaciteta sa sljedećim ciljevima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – definirati turističke brojke koje prostor može izdržati – ne ugroziti ravnotežu u opskrbi strujom, vodom, energentima i prekomjernom gradnjom – definirati koliko noćenja na području klastera SDŽ može biti realizirano, a da se značajno ne poremeti kvaliteta života lokalnog stanovništva – koja su to opterećenja koja prostor može izdržati bez posljedica po kvalitetu života gostiju i domaćeg stanovništva 	
	<p>6) Glavni plan daje prioritet aktivnostima koje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potiču rast kvalitete čime će se osigurati i županijska turistička konkurentnost – određuju sposobnost da se privuče i zadovolji očekivanja turista i potiče održivost, mjerena kroz doprinos turizma društvenoj, ekonomskoj i ekološkoj održivosti 	

Izvor: Tomljenović i Krešić (2017)

4. Zaključak

Turističke zajednice igraju ključnu ulogu u promociji i razvoju destinacija, no njihova se uloga sve više proširuje i na područje održivog turizma. U kontekstu sve veće ekološke svijesti i potrebe za očuvanjem prirodnih i kulturnih resursa, održivi turizam postaje ne samo poželjan već i nužan pristup. Turističke zajednice stoga se nalaze na fronti implementacije strategija kojima se promiče turizam koji je ekonomski isplativ, sociokulturno osviješten i ekološki održiv. Uključivanje aktivnosti turističkih zajednica u održivi turizam ne samo da doprinosi dugoročnom očuvanju atraktivnosti destinacija već i poboljšanju kvalitete života lokalnog stanovništva te osiguravanju višestruke koristi za sve dionike uključene u turistički sektor. Zbog ograničenja u radu, analizirane su odabrane županije kojima je turizam važna gospodarska djelatnost, koje zapošljavaju veliki broj djelatnika, ali imaju i izrazitu sezonalnost.

Istarska županija najmanje osjeća sezonske razlike, najviše zbog blizine emitivnih tržišta, što je dobro u prihodovnom smislu, ali i loše s aspekta prihvatnih kapaciteta i otpornosti okoliša na turistički pritisak. S obzirom na to da je Republika Hrvatska bogata raznolikim oblicima turizma, od kojih mnogi ne ugrožavaju održivost, i mjerenja se uglavnom provode na pilot-projektima u nacionalnim parkovima i obalnim te otočnim destinacijama. Nadalje, u postavljenoj hipotezi u radu ustanovljene su određene dvojbe između oficijelnih strategija i promoviranja održivog razvoja koji je u suprotnosti s daljnjom izgradnjom apartmana, kuća za odmor i hotela na Jadranskoj obali bez odgovarajućih procjena prihvatnog kapaciteta destinacije i analize otpornosti. Stoga se tako postavljena hipoteza može smatrati dokazanom, uz napomenu da ne postoji jedinstvena metrika održivog razvoja te se teze o održivom razvoju turizma u Republici Hrvatskoj prihvaćaju kao opća konstatacija uz pojavnost lokalnih nepravilnosti. Unatoč poduzetim inicijativama, postoje važne slabosti za učinkovit održivi razvoj: turizam je još uvijek izrazito sezonski, model mora, sunca i pijeska jest dominantan, a državi nedostaje koherentno i koordinirano planiranje turizma na nacionalnoj razini.

Iako se u posljednjih deset godina pojavljuje značajna promjena smjera, razlika između razvoja morskog te ruralnog i kulturnog turizma još je uvijek značajna, također i zbog konkurencije koja dolazi od najbolje, drukčije i povoljnije ponude Slovenije i Austrije. No ipak se može ustvrditi da Republika Hrvatska svojom politikom zaštite okoliša i strateškim dokumentima o održivom razvoju turizma, kao i njihovom praktičnom provedbom, u cijelosti zavrjeđuje naziv održive destinacije, što je uz pomoć istraživanja i dokazano, a u praksi dokazuje i stalan trend rasta potražnje za održivim destinacijama u Republici Hrvatskoj.

U ovome radu postoje ograničenja provedenog istraživanja koje je potrebno istaknuti, a odnose se prvenstveno na nepostojanje konzistentne metrike kojom bi se

održivost mogla jednoznačno izmjeriti. Naime, ni nakon brojnih pokušaja UNWTO-a Europske komisije i nacionalnog zakonodavstva da se kvantificiraju indikatori održivosti, to se ne uspijeva, pa se uglavnom provodi analiza kvalitativnih pokazatelja. Prijedlog za neka buduća istraživanja upravo proizlazi iz navedenih ograničenja te se smatra da bi se naglasak trebalo stavljati na otpornost destinacije, odnosno na sustavno izračunavanje njezina prihvatnog kapaciteta te na temelju toga provoditi strategiju održivog razvoja. Naravno, za to je potrebno osnažiti i kapacitirati turističke zajednice, odnosno staviti ih u punu funkciju destinacijskih menadžment-organizacija – DMO-a.

Literatura

1. Brščić, K. Šugar, T. Lovrečić, K. i Živolić, J. (2020). *Održivi turizam u Istarskoj županiji – analiza stanja i percepcija dionika*. Poreč: Institut za poljoprivredu i turizam. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/rad-ostalo/787766> (15. kolovoza 2025.)
2. Butler, R. (2014). Seasonality in tourism; issues and problems. *Tourism – the State of the Art*, 1(1), 332–339.
3. Costanza, R., Daly, L. i Fioramonti, L. (2016). The UN Sustainable Development Goals and the Dynamics of Well-being Solution. *Frontiers in Ecology Environment*, 14(2), 57–59. doi:DOI:10.1002/fee.1231
4. Čorak, S. i Boranić Živoder, S. (2017). Tourism Destination and DMO Transformation. U L. Dwyer, R. Tomljenović i S. Čorak (ur.), *Evolution of Destination Planning and Strategy – The Rise of Tourism in Croatia*, str. 99–119. Cham: Palgrave Macmillan.
5. European Commission (2016). *The European Tourism Indicator System ETIS toolkit for sustainable destination management*. Brisel: European Commission. doi:<https://doi.org/10.2873/982144>
6. Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*. Zagreb: Synopsis.
7. Horvath HTL (2016). *Master plan turizma Istarske županije 2015-2025*. Poreč: Istarska županija. <https://www.istra-istria.hr/hr/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/> (15. kolovoza 2025.)
8. Institut za turizam (2018). *Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama u Istarskoj županiji*. https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/89/a2/89a25907-fdc4-4665-80bf-efb26e65d19d/regionalni_program_uredjenja_plaza_iz_2018_str_01-21.pdf (15. kolovoza 2025.)
9. *Izvjешće o izvršenju programa rada turističke zajednice Međimurske županije za 2022. godinu* (2022). Čakovec: TZ Međimurske županije.
10. *Izvjешće o izvršenju programa rada za 2023. godinu* (2024). Zagreb: TZ Grada Zagreba. <https://www.tzgz.hr/dokumenti> (15. kolovoza 2025.)
11. Klarin, T. (2018). Pretpostavke uspješne implementacije koncepta održivog razvoja turizma: primjer urbanih destinacija Republike Hrvatske. *Acta turistica*, 30(1), 43–86. <https://hrcak.srce.hr/203649>
12. Krajnović, A., Zdrilić i I. Miletić, N. (2020). ETIS indicators in sustainable tourist destination-example of the island of Pag. *Journal of Accounting and Management*, 10(1), 9–28. <https://hrcak.srce.hr/244885>

13. Melkić, S., Marković Vukadin, I. i Roknić, L. (2020). Održivi turizam – samozavaravanje, ideja ili realnost? *Communication Management Review*, 5(1), 48–83. doi:<https://doi.org/10.22522/cmrr20200153>
14. Miller, G. i Torres-Delgado, A. (2023). Measuring sustainable tourism: a state of the art review of sustainable tourism indicators. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1483–1496. doi:<https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080/09669582.2023.2213859>
15. Ministarstvo turizma i sporta (2022). *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*. Zagreb: Ministarstvo turizma i sporta. <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-odrzivog-turizma-do-2030-godine/11411> (15. kolovoza 2025.)
16. Ogryzek, M. (2023). The Sustainable Development Paradigm. *Geomatics and Environmental Engineering*, 17(1), 5–18. doi:<https://doi.org/10.7494/geom.2023.17.1.5>
17. Perić, J. i Šverko Grdić, Z. (2017). *Klimatske promjene i turizam*. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.
18. Schwab, K. i Mallert, T. (2021). *COVID-19: The Great Reset*. Geneva: World Economic Forum.
19. Tomljenović, R. i Krešić, D. (2017). *Glavni plan razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije (2017-2027) sa strateškim i operativnim planom marketinga*. Zagreb: Institut za turizam. <https://dabar.srce.hr/islandora/object/iztzg%3A151>
20. UNWTO (2020). *Experiences from Pilot Studies in Measuring the Sustainability of Tourism – A Synopsis for Policy Makers*. <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284424047> (15. kolovoza 2025.)
21. VitaProjekt (2022). *Strateška studija utjecaja na okoliš: Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*. Zagreb: VITA PROJEKT d. o. o. https://www.google.hr/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://mint.gov.hr/UserDocsImages//2022_dokumenti//001_220721_SPUO_Strategija_2030.pdf&ved=2ahUKEwiXk_ylhsKFAXXG_rsIHXRDDr8QFnoECA8QAQ&usg=AOvVaw1SMYCrANCULT0qFL0Oc5oa (15. kolovoza 2025.)
22. *Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma hrvatskog turizma* (2019). Narodne novine, 52/19. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_05_52_990.html (15. kolovoza 2025.)
23. *Zakon o zaštiti okoliša* (2013). Narodne novine, 80/13. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1659.html (15. kolovoza 2025.)

MEASURING SUSTAINABLE TOURISM IN THE REPUBLIC OF CROATIA THROUGH THE INVOLVEMENT OF TOURIST BOARDS IN SUSTAINABILITY

Abstract

This paper provides an overview of how the theory of sustainable tourism shapes sustainable tourism practice, using the Republic of Croatia as a case study. In this context, the roles of local and regional tourist boards are emphasized as key drivers in managing the sustainable tourism development within their environments. Namely, despite numerous attempts by the UNWTO, the European Commission, and national legislation, the quantification of sustainability indicators has remained elusive, with qualitative indicators being predominantly implemented. Beyond exploring and adopting general knowledge on sustainability, resilience, and tourism development at the micro, macro, and global levels, this paper aims to highlight the challenges of measuring the degree of sustainability achieved by specific destinations in accordance with national sustainable development strategies as well as European and global sustainability goals. The study employs a benchmarking analysis of selected tourist boards that base their development on sustainable tourism. Secondary sources of information, including strategic documents from the tourism sector such as Master Plans and official websites of local tourist boards were utilized to analyze sustainability indicators. The general conclusion of the research is that tourist boards contribute to the long-term preservation of the attractiveness of Croatian destinations, improve the quality of life for the local population, and ensure multifaceted benefits for all stakeholders involved in the tourism sector.

Keywords: sustainable tourism, Republic of Croatia, indicators, tourist boards